

Doc. PhDr. Josef Malach, CSc.
Katedra pedagogiky a andragogiky
Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě
ul. Fráni Šrámka 3
Ostrava 709 00

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Autor: Mgr. Radek Baselides

Název disertační práce: *Obraz rodiny, manželstwa i zważków partnerskich w świadomości młodzieży polskiej i czeskiej z Zalozia*

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, 2016,
362 stran, včetně 2 příloh a spisu tabel

Základní charakteristika a struktura disertační práce

Předložená disertační práce je věnována problematice obrazu rodiny, manželství a partnerství ve vědomí české a polské mládeže na Zaolziu. Toto téma je vzhledem k negativnímu vývoji počtu uzavíraných manželství mladých lidí, k většímu preferování alternativních forem soužití a ke změnám v kulturních vzorcích vázaných na výběr životního partnera a rodinný život aktuální, společensky významné a pedagogicky relevantní.

Disertace má celkem 12 základních částí, z nichž 10 jsou tematické kapitoly a zbývající dvě Úvod a Závěr. V Úvodu autor usiluje o zakomponování tématu disertace do postmodernistických konceptů sociálního světa člověka, které modifikují také jeho přístup k rodině a partnerství a také jeho chování a prožívání. Postrádám v něm bližší odbornou identifikaci autora a jeho motivaci k výběru tohoto tématu.

Za teoretickou část disertace lze pokládat kapitoly I. a II., které autor věnoval lásce, partnerství, rodině i sexuálnímu životu v jejich současných podobách. I když autor v názvu kapitoly druhé deklaruje, že pohled na manželství, partnerství a alternativní svazky činí z pohledu sociální pedagogiky, je tomu tak reálně poněkud méně než z pohledu sociologického, psychologického či religionistického, o čemž svědčí i převaha použitých pramenů pro výstavbu příslušného textu. Velmi málo se v této části objevují údaje o předcházejících nebo aktuálních výzkumech uvedených otázek, což plyne asi mimo jiné také z toho, že autor použil jen několik časopiseckých studií. V samostatné kapitole III. autor prezentuje spíše etnologicko-kulturní pohled na zkoumané jevy, přičemž vychází především z historických, sociologických, demografických pramenů a národních statistik Česka a Polska. Tato část by tak spíše patřila do části empirické, když by detailněji popsala stav základního souboru, tedy populace Zaolží, z něhož byl vybrán soubor výzkumný. Sociálně pedagogická východiska k tématu, která by mohla identifikovat a blíže popsat záměrné procesy formování pro-rodinných a pro-partnerských postojů v rámci formální a neformální edukace nebo vlivy působící v rámci informálního učení, jsou v práci dosti málo zřetelná a poněkud marginální.

Empirická část stojí na prezentaci výsledků empirického šetření pomocí dotazníkové metody. Autor je umístil do 6 kapitol podle zvolené struktury použitého výzkumného nástroje.

V práci nejsou obsaženy samostatné kapitoly věnované přehledu výzkumů v dané oblasti, a diskusi, ve které by byly porovnány vlastní výsledky s výzkumnými nálezy jiných autorů.

V neobvykle obsáhlém Závěru (o rozsahu 15 stran) autor ještě dosti detailně shrnuje výsledky své práce. Bylo by lepší, kdyby zde jasně uvedl výsledek verifikace celkem 6 výzkumných hypotéz, podaných na stranách 115 a 116.

Formulace cíle disertační práce a jeho splnění

Celkový cíl práce autor implicitně formuluje v Úvodu na str. 12. v této podobě: „Głównym celem pracy jest uzyskanie odpowiedzi, do jakiego stopnia młodzież ulega nowoczesnym trendom pojawiającym się w obrębie relacji partnerskich“. Informaci o dosažení tohoto cíle nelze v práci dohledat v explicitním vyjádření, zřejmě i proto, že absentuje přehled obecnějších nebo široce založených nálezů v dané oblasti, které by umožnily stanovit jakýsi „etalon“ stupně těchto trendů, se kterým by bylo možné regionální stupeň porovnat.

Specifické cíle pro teoretickou část autor explicitně neformuloval. V kapitole 4. představující metodologická východiska výzkumu sice autor používá více pojmů „główny cel“, „cel poznawczy“ a „inny ważny cel“, nicméně lze však vyvodit, že usiluje zprecizování cíle **empirické části**. Považuje za něj „poznání czynników różnicujących obraz rodzin, małżeństw i związków partnerskich funkcjonujących w świadomości młodzieży mieszkającej na pograniczu czesko-polskim“. Totoho cíle bylo v práci dosaženo.

Metodologické přístupy a postupy k naplnění cílů práce

Metody použité k psaní teoretické části autor nijak nepředstavuje. Jde však o kompilační přístup využívající převážně monografických zdrojů české a polské provenience, který využívá historickou metodu, částečně i srovnávací metodu. Málo jsou v textu obsaženy pasáže, ve kterých autor kriticky hodnotí jednotlivé názory a současně vyslovuje názory vlastní.

Až v části empirické autor nejdříve uvádí, že použil metody „statystiki a sondazu diagnostycznego a později doplňuje, že použil nejdříve výzkumnou techniku analýzy dokumentů, techniku obserwacji a techniku ankiety.

Výsledky použití techniky obserwacji jsou však velmi skromné (jen poznámka na str. 121). Metody statistiky podle mého názoru nepatří mezi hlavní výzkumné metody, ale jen mezi metody zpracování již jinými metodami získaných dat.

Výsledky disertace a přínos autora k řešení problému

Výsledky disertace lze spatřovat ve dvou významných rovinách.

V první rovině teoretické, jsou výsledkem práce dvě kapitoly, ve kterých autor prezentuje konstrukty, definice, teoretické rámce a názory významných autorů na lásku, partnerství, rodinu či alternativní formy soužití. Na koncích obou kapitol mohl autor provést jejich zobecnění, eventuelně vystihnout tendenci toho, jak na tyto otázky teorie ve svém vývoji nahlíží, případně se pokusit zjistit, zda existují takové názorové rozdíly mezi odborníky, které by měly charakter specifických paradigmat. Možná by pak bylo zajímavé a užitečné nahlížet na zkoumané jevy paradigmatem sociologickým, demografickým, sexuologickým, etnografickým, religionistickým a konečně a především paradigmatem pedagogickým. Konfrontace zkoumaných konstruktů zakotvených v uvedených paradigmatických rámcích by

mohla přinést cenné podněty pro aktivní edukační intervence ve školních podmínkách i v podmínkách edukace v rodině.

Ve druhé, rovině badatelské lze ocenit realizaci kvantitativní výzkumné metodologie na středně velkém počtu 330 studentů středních škol v okresech Karviná a Frýdek-Místek v České republice. Oceňuji, že autor vhodně definoval výzkumné proměnné, zejména pak závisle proměnné, které kvalitativně operacionalizoval, a na jejich základě ormuloval také výzkumné hypotézy. Mohl však s větší mírou přehlednosti uvést výsledek jejich verifikace jak v textu, tak zejména v závěru disertace. Přínosem autora pro obor může být také jeho autorský dotazník, kterým zjišťoval názory studentů. Domnívám se však, že v tomto nástroji mohlo být několik otázek věnováno tomu, zda a nakolik si studenti utvářeli svůj individuální obraz pod vlivem školní výuky nebo výchovy v rodině, či záměrným působením jiných subjektů.

Význam práce pro praxi a rozvoj oboru

Dopad doktorské práce pro praxi může být spatřován v poskytnutí aktuálního a dosti reálného obrazu o tom, jak smýšlí mládež české a polské národnosti o závažných otázkách jejich budoucího života. Tento reálný obraz může být užitečný pro pedagogy základních i středních škol, tak pro autory vzdělávacích programů při jejich inovacích.

Význam pro rozvoj oboru (rodinná, ev. sociální) pedagogika spočívá zejména v tom, že pro zkoumání obrazu rodiny manželství a partnerství otevírá širší, mezioborový prostor, který umožňuje nalézat nebo potvrdit faktory, které tento obraz formují a modifikují a současně mohou napomáhat v nalézání odpovědi na otázku, jakou roli mezi nimi může hrát školní a rodinná výchova.

Formální a jazyková stránka práce

Disertační práce v zásadě splňuje požadavky na formální úpravu textu i grafických částí. Text celé práce však mohl být více strukturován, zejména tam kde autor shrnuje a zobecňuje názory jiných autorů, kde formuluje vlastní názory, a tam, kde uvádí hlavní výzkumná zjištění v podobě verifikace výzkumných hypotéz.

Autor využil celkem 229 pramenů, z nich většinu tvoří učebnice a monografie, jen 4 jsou články, 16 zdrojů je internetových a jen málo z nich je v jiném než polském a českém jazyce. Jazyk práce je kultivovaný, srozumitelný. Text má odpovídající charakter odborného stylu.

Otázky pro autora disertační práce

1. Které jsou hlavní rozdíly v obraze uvedených jevů mezi polskou a českou mládeží?
2. Byly provedeny v Polsku a v Česku obdobné výzkumy, a pokud ano, jaké jsou jejich výsledky ve srovnání s výsledky uvedenými v této doktorské disertaci.
3. V jakém předmětu školní středoškolské edukace by mohly být využity poznatky empirického výzkumu?

Vyjádření k publikacím autora

V doktorské práci autor neuvádí (necituje) žádnou dosud publikovanou vlastní práci.

Závěr

Předložená doktorská práce je odbornou studií, která na základě analýzy rozmanitých zdrojů a zejména empirického šetření kvalifikovaně rozvíjí oblast výzkumu názorů mládeže na rodinu, manželství a partnerských svazků, které společně tvoří významné komponenty pedagogiky rodiny, resp. sociální pedagogiky

Stwierdzam, że praca doktorska mgr Radka Baselidesa spełnia warunki zawarte w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku wraz z uzupełnieniami zawartymi w Prawie o Szkolnictwie Wyższym z dnia 27 lipca 2005 roku i wnoszę o dopuszczenie Kandydata do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

V Ostravě dne 23. 04. 2016

Doc. PhDr. Josef Malach, CSc.

oponent doktorské práce

Doc. PhDr. Josef Malach, Csc.

Katedra Pedagogiki i Andragogiki

Wydział Pedagogiki Uniwersytetu w Ostrawie

Recenzja pracy doktorskiej

Autor : Mgr.Radek Baselides

Tytuł pracy doktorskiej : **Obraz rodziny, małżeństwa i związków partnerskich w świadomości młodzieży polskiej i czeskiej z Zaolzia.**

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, 2016, 362 stron, łącznie z 2 załącznikami oraz spisem tablic.

Podstawowa charakterystyka oraz struktura pracy doktorskiej

Złożona praca doktorska poświęcona została problematyce obrazu rodzin, małżeństwa i partnerstwa w świadomości młodzieży polskiej i czeskiej na Zaolziu. W związku z negatywnym rozwojem ilości zawieranych związków małżeńskich młodych ludzi i preferowaniem alternatywnych form związków współżycia, prowadzącym do zmian we wzorcach kulturowych, związanych z wyborem życiowego partnera i życia rodzinnego, problem staje się aktualny, istotny społecznie i pedagogicznie.

Praca składa się z 12 podstawowych części, z których 10 to rozdziały tematyczne, a pozostałe dwie to Wstęp oraz Wnioski. We Wstępie autor stara się zakomponować temat swej pracy do postmodernistycznych koncepcji socjalnego świata człowieka, które modyfikują jego stosunek do rodziny, partnerstwa i również jego zachowania i przeżywania. Odczuwalny jest brak bliższej fachowej identyfikacji autora oraz jego motywacji w wyborze tematu.

Za część teoretyczną pracy można uznać rozdziały I. oraz II., poświęcone miłości, partnerstwu, rodzinie i współżyciu seksualnemu w jego współczesnej postaci. Choć autor w drugim rozdziale deklaruje, że małżeństwo, partnerstwo i związki alternatywne rozpatruje z punktu widzenia pedagogiki socjalnej, to w rzeczywistości większy nacisk kładzie na analizę z punktu widzenia socjologicznego, psychologicznego lub religijnego, o czym świadczą użyte w tekstach materiały źródłowe. Mało w tej części danych dotyczących uprzednich lub aktualnych badań w aspekcie przedstawianych problemów, co prawdopodobnie wynika z tego, że autor oparł się tylko o parę analiz zamieszczonych w czasopiśmie. W rozdziale III. autor badane zjawiska prezentuje raczej jako etnologiczno-kulturowe, wychodząc z historycznych, socjologicznych, demograficznych źródeł i narodowych statystyk Czech i Polski. Część tą należałoby umieścić raczej w części empirycznej, opisującej bardziej szczegółowo stan podstawowego zbioru, tzn. populacji Zaolzia. Socjalno-pedagogiczne podejście do tematu, które mogło by bliżej opisać procesy formowania pro-rodziny oraz pro-partnerskich stanowisk w ramach edukacji formalnej lub nieformalnej, lub wpływy działające w ramach nauk nieformalnych, są w pracy dosyć mało wyraźne i trochę marginalne.

Część empiryczna opiera się na prezentacji wyników badań za pomocą metody pytań. Autor umieścił je w 6 rozdziałach, według wybranej struktury użytego narzędzia badania. Praca nie zawiera jednak oddzielnych rozdziałów poświęconych wykazowi badań z danej dziedziny, oraz dyskusji w ramach której znalazły by się porównania własnych badań z badaniami i wynikami badań innych autorów.

W niezwykle obszernym Zakończeniu (15 stronicowym) autor dość szczegółowo

podsumowuje wyniki swojej pracy. Byłoby lepiej, gdyby przedstawił tutaj wyniki weryfikacji 6 badanych hipotez, opisanych na stronach 115 oraz 116.

Określenie celu pracy doktorskiej i jego realizacja

Cel pracy autor określa we Wstępie na stronie 12 w sposób następujący: „Głównym celem pracy jest uzyskanie odpowiedzi, do jakiego stopnia młodzież ulega nowoczesnym trendom pojawiającym się w obrębie relacji partnerskich”. Informacji o osiągnięciu tego celu nie udało się odnaleźć się w pracy w jednoznacznej postaci. Prawdopodobnie dlatego też, że brak jest tu wykazu ogólniejszego lub opartego o szerokie podejście do wyników z danego obszaru, który umożliwiłyby ustanowić jakiś „etalon” stopnia owych trendów, który z kolei umożliwił by jego porównanie ze stopniem regionalnym.

Autor nie określił wyraźnie **celów specyficznych dla części teoretycznej**. Wprawdzie w rozdziale 4, przedstawiając metodologiczne rozwiązania badań, autor używa często pojęć takich jak: „główny cel”, „cel poznawczy”, oraz „inny ważny cel”, z czego można wnioskować, że chodzi mu o dokładniejsze określenie celu części empirycznej. Formułuje go jako „poznanie czynników różnicujących obraz rodzin, małżeństw i związków partnerskich funkcjonujących w świadomości młodzieży mieszkającej na pograniczu czesko-polskim”. Cel ten został w pracy osiągnięty.

Metodologiczne podejście i sposoby realizacji celu pracy

Autor nie przedstawia metod użytych do napisania części teoretycznej pracy. Chodzi tu jednak o kompilację, wykorzystującą przeważnie źródła monograficzne czeskie i polskie, używające metody historycznej, a częściowo również metody porównawczej. Mało jest w tekście krytycznych analiz poszczególnych poglądów i poglądów własnych autora.

Dopiero w części empirycznej autor przyznaje się do użycia metody „statystyki i sondażu diagnostycznego”, ale później uzupełnia, że najpierw posłużył się badawczą techniką analizy dokumentów, techniką obserwacji i techniką ankiety.

Wyniki użycia techniki obserwacji są jednak bardzo skromne (tylko na str. 121). Moim zdaniem, użyte metody statystyki nie należą do głównych metod badawczych, ale do metod opracowywania danych, pozyskanych już innymi metodami.

Wyniki pracy oraz wkład autora w rozwiązanie problemu

Wyniki pracy doktorskiej należy rozpatrywać na dwu ważnych płaszczyznach.

Na pierwszej płaszczyźnie teoretycznej, wynikiem pracy są dwa rozdziały, w których autor przedstawia konstrukcje, definicje, ramy teoretyczne i poglądy wybitnych autorów na temat miłości, partnerstwa, rodziny lub alternatywnych związków współżycia. Na koniec obu rozdziałów autor mógł dokonać ich uogólnienia, ewentualnie przedstawić, jak się na te problemy zapatruje teoria w swym rozwoju, lub spróbować stwierdzić, czy istnieją takie różnice poglądów pomiędzy fachowcami, które miałyby charakter specyficznych paradygmatów. Ciekawym i pożytecznym byłoby rozpatrywać badane zjawiska poprzez paradygmat socjologiczny, demograficzny, seksuologiczny, etnograficzny, religioznawczy, a zwłaszcza poprzez paradygmat pedagogiczny. Konfrontacja badanych konstrukcji zakotwiczonych w podanych paradygmatycznych ramach, mogłaby wnieść cenne bodźce dla aktywnej interwencji edukacyjnej w warunkach szkolnych i w warunkach edukacji w rodzinie.

Na drugiej płaszczyźnie badawczej należy docenić ilościową realizację metodologii na średnio-dużej próbie 330 studentów szkół średnich powiatu Karwina i Frydek-Mistek w

Czeskiej Republice. Doceniam, że autor trafnie zdefiniował zmienne badań, zwłaszcza zmienne zależne, które jakościowo stosował i na ich podstawie określił hipotezy badawcze. Mógł jednak z większą miarą przejrzystości podać wynik ich weryfikacji jak w tekście, tak zwłaszcza w Zakończeniu pracy. Wkładem autora dla dyscypliny naukowej może być również jego autorski kwestionariusz, za pomocą którego określał poglądy studentów. Uważam, że w narzędziu tym mogło znaleźć się parę pytań na ile studenci wytworzyli sobie swój indywidualny obraz pod wpływem nauki szkolnej, wychowania w rodzinie, czy też pod wpływem umyślnego działania innych czynników.

Znaczenie pracy dla praktyki i rozwoju dyscypliny

Znaczenia pracy doktorskiej dopatrywać się można przede wszystkim w uzyskaniu aktualnego i dosyć realnego obrazu o tym, co myśli młodzież narodowości czeskiej i polskiej o poważnych zagadnieniach ich przyszłego życia. Ten realny obraz może posłużyć jak pedagogom szkół podstawowych i średnich, tak i autorom programów edukacyjnych w procesie ich udoskonalania.

Znaczenie dla rozwoju pedagogiki (rodzinnej, ewentualnie socjalnej) należy widzieć w tym, że dla badania obrazu rodziny, małżeństwa i partnerstwa otwiera szerszą międzydyscyplinarną przestrzeń, pozwalającą znajdować lub potwierdzać czynniki, które obraz ten wytwarzają i modyfikują, mogąc równocześnie wspomagać znajdowanie odpowiedzi na pytanie, jaką rolę między nimi może odgrywać wychowanie szkolne i rodzinne.

Formalna i językowa strona pracy

Praca doktorska w zasadzie spełnia warunki formalnego kształtowania tekstu i części graficznych. Tekst jednak mógł mieć inną strukturę zwłaszcza tam, gdzie autor podsumowuje i uogólnia poglądy innych autorów, gdzie formułuje własne poglądy i tam, gdzie przytacza główne wyniki badań, w postaci weryfikacji hipotez badawczych.

Autor wykorzystał 229 źródeł, z których większość to podręczniki i monografie, tylko 4 artykuły, 16 źródeł pochodzących z internetu i tylko niewiele z nich powstało w innym języku niż polski czy czeski.

Język wykorzystany w pracy jest ukształtowany i zrozumiały, a tekst posiada odpowiedni, fachowy styl.

Pytania do autora pracy doktorskiej

1. Jakie są główne różnice w obrazie przytoczonych zjawisk występujących między młodzieżą polską i czeską?
2. Czy w Polsce lub Czechach były prowadzone podobne badania, a jeżeli tak, jakie były ich wyniki w porównaniu z wynikami niniejszej pracy doktorskiej?
3. W jakim przedmiocie edukacji na poziomie szkoły średniej mogłyby zostać wykorzystane wyniki empirycznego badania?

Opinia dotycząca publikacji autora

W pracy doktorskiej autor nie przytacza (nie cytuje) żadnej dotychczas opublikowanej własnej pracy.

ończenie

Praca doktorska jest fachowym studium, które na podstawie różnych źródeł, a przede wszystkim na podstawie badania empirycznego w przemyślany sposób rozwija zakres badania poglądów młodzieży na temat rodziny, małżeństwa i związków partnerskich, które wspólnie tworzą ważne komponenty pedagogiki rodziny, względnie pedagogiki socjalnej.

Oświadczam, że praca doktorska mgr Radka Baselidesa spełnia warunki zawarte w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku wraz z uzupełnieniami zawartymi w Prawie o Szkolnictwie Wyższym z dnia 27 lipca 2005 i wnoszę o dopuszczenia Kandydata do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

W Ostrawie , dnia 23.04.2016 Doc. PhDr. Josef Malach , Csc
Recenzent pracy doktorskiej.

Ja, tłumacz przysięgły przy Sądzie Okręgowym w Ostrawie oświadczam, że niniejszy przekład / tłumaczenie zgadza się dosłownie z oryginałem, sporządzonym w języku czeskim. Tłumaczenie zapisane w dzienniku tłumacza przysięgłego pod numerem 1280 Jabłonków, dnia 11.05.2016

